TSUE

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / NOYABR / 11-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, noyabr.
I-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdikarimova Dinara Rustamxanovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdikarimova Dinara Rustamxanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich, katta o‘qituvchi (PhD)

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich, Senior Lecturer (PhD)

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

XALQARO LOYIHALARDA RISKLARNI TAQSIMLAŞ VA SUĞURTALAŞ MEXANIZMLARI 30
Baxtiyorov Akbarjon Axror öğli
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA YUK AVTOTRANSPORTI KORXONALARINING UNUMSIZ XARAJATLARINI BAHOLAŞ KÖRSATKIÇLARI TIZIMI 35
Majidov Eldor Abduqahhor öğli
ÖZBEKISTONDA OILAVIY TADBIRKORLIKNING HOLATI VA BARQAROR RIVOJLANIŞ YÖNALIŞLARI: STATISTIK TAHLIL 41
Babajanov Xamdam Atabaeviç
M39 XALQARO AVTOMOBIL YÖLI BÖYIDA MOTELLARNI RIVOJLANTIRIŞNING HUDUDIY TURIZM VA XIZMATLAR SOHASI ÖSIŞIGA TA'SIRI 47
T.M. ŞAYMANOV
РИСК-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ИНСПЕКЦИОННЫЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ТУРИСТСКИХ УСЛУГ: ПОДХОД ОЭСР И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 53
Адылова Диёра Улугбековна
KORXONALARDA LOGISTIK KONSENTRATSIYA VA TAQSIMOT (DISTRIBUSIYA) TIZIMLARINI INTEGRATSIYALAŞ STRATEGIYALARI 59
Akramjonov Diyorbek Azizbek oğli
Jumayev Islomiddin Ahmadjon oğli
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ВЫДЕЛЕНИЮ ГОРОДСКИХ АГЛОМЕРАЦИЙ УЗБЕКИСТАНА 65
Салимова Юлдуз Исаковна
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЁТЕ И АУДИТЕ УЗБЕКИСТАНА: ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ 74
Ходжаева Муътабар Хамидулла кызы
QIŞLOQ XÖJALIGIDA MEHNAT UNUMDORLIGI YAQINLAŞUVINI PANEL MA'LUMOTLAR ASOSIDA EKONOMETRIK BAHOLAŞ 80
Abdikarimov Islombek Ibragimoviç
RAQAMLI IQTISODIYOT ŞAROITIDA KRIPTOVALYUTA BOZORINING RIVOJLANIŞ TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLARI 88
Erkinjonov Ozodbek Iqboljon öğli
ÖZBEKISTON HUDUDLARINING IQTISODIY RIVOJLANIŞIDAGI FARQLARNI STATISTIK TAHLIL QILIŞ 95
Şarifjonova Sabrina Anvarovna
THE IMPORTANCE OF FINANCIAL CONTROL IN THE USE OF STATE BUDGET FUNDS 99
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi
KÖÇMAS MULKNI BOZOR QIYMATI ASOSIDA SOLIQQA TORTIŞ MEXANIZMINI TAKOMILLAŞTIRIŞ 103
Jöraeva Zahro Toşpulatovna
KIÇIK VA ÖRTA BIZNES SUBYEKTLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OŞIRIŞDA RAQAMLI KREDITLAŞ MEXANIZMLARINI TAKOMILLAŞTIRIŞ 109
Kurbanova Sitora Baxodirovna
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLAŞNING ADAPTIV MEXANIZMI 114
Abdulakimova Moxina

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KORXONA IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLAŞDA INSON RESURSLARI VA TAŞKILIY SADOQATNING ÖRNI: KONSEPTUAL MODEL 121
Hasanov Abdulhay Qosimjon öğli
ÖZBEKISTON BANK TIZIMIDA MUAMMOLI KREDITLARNING DINAMIKASI TAHLILI 128
Maxkamov Xursanbek Maxmudoviç
FARĞONA VILOYATIDAGI IQTISODIY MEHANIZMINI TAHLIL QILIŞ VA SANOATNING HOZIRGI HOLATI 132
Temirxanova Mutabar Jurayevna
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА: ИНТЕГРАЦИЯ АВТОМАТИЗИРОВАННЫХ СИСТЕМ, ЭЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБОРОТА И ОЦЕНКА ЦИФРОВОЙ ЗРЕЛОСТИ 136
Эргашев Худойназар Хабибуллаевич
Шодиёров Бахримурод
QAYTA TIKLANUVÇI ENERGETIKANI RIVOJLANTIRIŞDA DAVLAT-XUSUSIY ŞERIKLIK MEXANIZMINING SAMARADORLIGI (ÖZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) 142
Eşquvatova Pokiza Aslanqul qizi
СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ МОЛОКОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В КОНТЕКСТЕ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ 147
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна
TEMIR YÖL TRANSPORTI KORXONALARIDA MOLIYAVIY NATIJALAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLAŞTIRIŞ 153
Misirov Xurşid Mamasobiroviç

TEMIR YÖL TRANSPORTI KORXONALARIDA MOLIYAVIY NATIJALAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLAŞTIRIŞ

Misirov Xurşid Mamasobiroviç
Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti
Audit kafedrasi mustaqil izlanuvçisi
ORCID: 0009-0007-3237-9624
E-mail: misirovxurşid44@gmail.com

Annotatsiya. Uşbu maqolada temir yöl transporti korxonalarida moliyaviy natijalar auditini xalqaro standartlar asosida takomillaştiriş masalalari «Özbekiston temir yöllari» AJ misolida örganilgan. Audit va moliyaviy natijalar auditiga oid ilmiy yondaşuvlar umumlaştirilib, muallif ta'riflari berilgan, respublikada auditorlik xizmatlari bozori va jamiyat faoliyatining audit uçun ahamiyatli xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida moliyaviy natijalar içki auditida risk indikatorlari va segmentli integral risk bahosi asosida audit dasturini şakllantiriş hamda natijalarni uç darajali risk reytingi böyiça umumlaştirişning beş bosqiçli mexanizmi, şuningdek, MHXS böyiça hisob mezonlarini AXS asosidagi auditorlik amallari va dalillari bilan muvofiqlaştiruvçi köp bosqiçli hisob-audit muvofiqligini baholaş usuli taklif etilgan.

Kalit sözlar: moliyaviy natijalar auditi, içki audit, auditorlik riski, segmentli integral risk, muhimlik darajasi, auditorlik tasdiqlari, hisob-audit matritsasi, MHXS, AXS, temir yöl transporti.

Аннотация. В статье на примере АО «Узбекистон темир йуллари» исследованы вопросы совершенствования аудита финансовых результатов предприятий железнодорожного транспорта на основе международных стандартов. Обобщены научные подходы к аудиту и аудиту финансовых результатов, сформулированы авторские определения, проанализированы рынок аудиторских услуг в республике и особенности деятельности общества, имеющие существенное значение для аудита. По результатам исследования предложен пятиэтапный механизм формирования программы внутреннего аудита финансовых результатов на основе риск-индикаторов и сегментной интегральной оценки риска, а также обобщения результатов по трехуровневой рейтинговой шкале риска. Кроме того, разработан многоэтапный метод оценки учетно-аудиторского соответствия, обеспечивающий согласование критериев учета по МСФО с аудиторскими процедурами и доказательствами, основанными на МСА.

Ключевые слова: аудит финансовых результатов, внутренний аудит, аудиторский риск, сегментный интегральный риск, уровень существенности, аудиторские подтверждения, учетно-аудиторская матрица, МСФО, МСА, железнодорожный транспорт.

Abstract. This article examines the issues of improving the audit of financial performance in railway transport enterprises based on international standards, using JSC "Uzbekistan Railways" as a case study. Scientific approaçes to auditing and the audit of financial performance are summarized, author-defined concepts are formulated, and the audit services market in the Republic of Uzbekistan, as well as the company's operational çaracteristics relevant to auditing, are analyzed. Based on the researç findings, a five-stage meçanism is proposed for developing an internal audit program for financial performance based on risk indicators and segment-based integrated risk assessment, as well as for summarizing audit results according to a three-level risk rating system. Furthermore, a multi-stage method for assessing accounting-audit compliance is developed to align IFRS-based accounting criteria with ISA-based audit procedures and evidence.

Keywords: financial performance audit, internal audit, audit risk, segment-based integrated risk, materiality level, audit confirmations, accounting-audit matrix, IFRS, ISA, railway transport.

KIRIŞ

Hozirgi global iqtisodiy transformatsiya va raqobat muhitining rivojlaniş şaroitida xöjalik yurituvçi subyektlarning moliyaviy holati, resurslardan foydalaniş samaradorligi hamda moliyaviy-xöjalik faoliyati natijalari töğrisida işonçli, şaffof va öz vaqtida şakllantirilgan axborotga ega böliş samarali boşqaruv tizimini

ta'minlaşning muhim institutsional mexanizmi hisoblanadi. Xöjalik yurituvçi subyektlar faoliyatini samarali rivojlantirişda boşqaruv tizimiga qöyilayotgan talablarning ortib borişi buxgalteriya hisobi va auditning iqtisodiy ahamiyatini yanada kuçaytirmoqda. Ayniqsa, moliyaviy natijalar auditi uşbu axborotlarning haqqoniyligi, töliqligi va qonunçilik hamda auditning xalqaro standartlari talablariga muvofiq şakllantirilganligini mustaqil baholaş imkonini beradi.

Temir yöl transporti korxonalarida katta hajmdagi asosiy vositalarga, murakkab tarif tizimiga, xorijiy valyutadagi qarz majburiyatlariga va köp böğinli taşkiliy tuzilmaga ega. Bu esa ularning moliyaviy natijalarini şakllantiriş jarayonini murakkablaştirib, moliyaviy hisobotdagi körsatkiçlarning işonçliligini mustaqil tasdiqlaş – auditning ahamiyatini oşiradi. Moliyaviy natija korxona faoliyatining yakuniy körsatkiçi sifatida aksiyadorlar, kreditorlar, davlat organlari va xalqaro moliya institutlarining qarorlariga bevosita ta'sir körsatar ekan, uning haqqoniyligi töğrisidagi auditorlik xulosasi temir yöl transporti korxonalarining investitsion jozibadorligi va moliyaviy barqarorligining muhim şarti hisoblanadi.

Mamlakatimizda auditorlik faoliyatining huquqiy asoslari 2021-yil 25-fevralda qabul qilingan «Auditorlik faoliyati töğrisida»gi ÖRQ-677-son Qonun bilan belgilangan. Qonunga muvofiq auditorlik faoliyati Buxgalterlar xalqaro federatsiyasi huzuridagi Audit va işonç bildiriş standartlari böyiça xalqaro kengaş (IAASB) tomonidan çiqarilgan xalqaro standartlar asosida amalga oşiriladi, auditorlik faoliyatini litsenziyalaş talabi bekor qilinib, auditorlik taşkilotlarining reyestri hamda audit sifatini taşqi nazorat qiliş tizimi joriy etildi. Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 11-apreldagi 171-son qarori bilan esa auditning xalqaro standartlarini (AXS) Özbekiston hududida qöllaş uçun tan oliş tartibi tasdiqlandi. Prezidentning 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611-son qaroriga muvofiq aksiyadorlik jamiyatlari va boşqa jamoat ahamiyatiga ega taşkilotlar moliyaviy hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) asosida tuzişga va uni auditdan ötkazişga ötkazildi.

Temir yöl transporti sohasida bu jarayon Prezidentning 2023-yil 10-oktyabrdagi «Özbekiston Respublikasi temir yöl transporti sohasini tubdan isloh qiliş çora-tadbirlari töğrisida»gi PQ-329-son qarori bilan yangi bosqiçga kötarildi. Qarorga köra «Özbekiston temir yöllari» AJ xolding tuzilmasiga aylantirilib, uning tarkibida infratuzilma («Temiryölinfratuzilma» AJ), yuk taşiş («Temiryölkargo» AJ) va yuqori tezlikdagi yölovçi taşiş («Temiryölekspress» AJ) böyiça ixtisoslaşgan aksiyadorlik jamiyatlari taşkil etildi, yuk taşiş böyiça imtiyozlarning aksariyati bekor qilinib, vagon, konteyner va yuqori tezlikdagi yölovçi taşiş tariflari bozor asosida tartibga solinişga ötkazildi. Qarorga ilova qilingan «yöl xaritasi»da kompaniyaning moliyaviy hisobotlarini xalqaro standartlar asosida tuziş va 2025-yil iyunigaça «auditning xalqaro standartlariga muvofiq «katta törtlik»ka kiruvçi auditorlik kompaniyalari tomonidan» auditdan ötkaziş vazifasi belgilangan. Mazkur talablar temir yöl transporti korxonalarida moliyaviy natijalar auditining mazmuni va sifatiga yangiça talablar qöymoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Auditning nazariy-uslubiy asoslarini şakllantiriş va uning amaliy ahamiyatini oçib beriş borasida xorijiy hamda mahalliy iqtisodçi olimlar tomonidan turli ilmiy yondaşuvlar, konseptual qaraşlar va metodologik ğoyalar ilgari surilgan. Jumladan, A.D.Şeremet va V.P.Suyts (2006) «audit – bu maxsus tayinlangan auditor tomonidan korxonaning moliyaviy hisobotlarini qonunçilikda belgilangan qoidalarga rioya etgan holda mustaqil körib çiqiş va ular böyiça fikr bildirişdir» deb ta'riflaydi. Ularning yondaşuvida auditor mustaqilligi va qonunçilik talablariga rioya etiş muhim örin tutadi.

I.V.Panina, L.S.Korobeynikova va S.N.Komendenko (2023) ilmiy qaraşiça, audit moliyaviy nazoratning boşqa şakllari kabi nazoratni amalga oşiruvçi va nazorat qilinayotgan subyektlar örtasidagi munosabatlarga qarab taşqi va içki auditga bölinadi: taşqi audit mustaqil auditorlik taşkilotlari, içki audit esa korxona tarkibidagi ştat içki auditorlari tomonidan ötkaziladi. N.A.Kazakova, G.B.Polisyuk va boşqalar (2015) «audit – tekşirilayotgan subyektning buxgalteriya (moliyaviy) hisobotini uning işonçliligi töğrisida fikr bildiriş maqsadida mustaqil tekşirişdir» deb hisoblaydi, ya'ni asosiy e'tiborni hisobotning işonçliligini mustaqil baholaşga qaratadi.

Mahalliy va xorijiy iqtisodçi olimlarning nazariy yondaşuvlarini umumlaştiriş asosida, bizning fikrimizça, audit – bu xöjalik yurituvçi subyektning buxgalteriya (moliyaviy) hisobotlarini mustaqil, xolis va professional asosda tekşiriş, ularning işonçliligi, töliqligi va amaldagi me'yoriy-huquqiy talablarga muvofiqligini baholaş hamda manfaatdor foydalanuvçilar uçun asoslangan auditorlik fikrini şakllantirişga qaratilgan kompleks nazorat va tahlil jarayonidir.

Moliyaviy natijalar auditi borasida N.N.Xaxonova va boşqalar (2016) auditni xöjalik yurituvçi subyekt moliyaviy hisobotining işonçliligi, töliqligi hamda barça muhim jihatlar böyiça talablarga muvofiqligini aniqlaş maqsadida mustaqil ekspertiza qiliş va tahlil etiş deb biladi. N.V.Semikolennyx (2022) oddiy faoliyat turlari böyiça moliyaviy natijalar auditi metodikasiga bağişlangan tadqiqotida auditor daromad va xarajatlarning iqtisodiy mazmuni, oliniş şartlari hamda faoliyat yönalişlari böyiça töğri taqsimlanganligini tekşirişi lozimligini

ta'kidlaydi. Bizning fikrimizça, moliyaviy natijalar auditi – bu xöjalik yurituvçi subyektning hisobot davrida şakllangan daromadlari, xarajatlari, foyda yoki zarari hamda ularni moliyaviy hisobotda aks ettiriş jarayonini mustaqil, xolis va professional tarzda tekşirişga qaratilgan auditorlik faoliyati turidir.

Xorijiy adabiyotda auditorlik sifatining klassik ta'rifi L.E.DeAngelo (1981) tomonidan berilgan bölib, u auditorlik sifatini auditorning mijoz buxgalteriya tizimidagi buzilişni aniqlaşi va aniqlangan buziliş haqida xabar berişining birgalikdagi ehtimoli sifatida izohlaydi. Uşbu ta'rif auditorning professional kompetensiyasi va mustaqilligini yagona mezonda birlaştiradi. J.R.Francis (2004) auditorlik sifati «yaxşi» yoki «yomon» degan ikki holat bilan emas, balki uzluksiz şkala bilan baholanişi lozimligini körsatadi. M.DeFond va J.Zhang (2014) auditorlik sifatini moliyaviy hisobot sifatining tarkibiy qismi sifatida körib çiqadi. W.R.Kneçel va hammualliflar (2013) auditorlik sifatini «kiriş – jarayon – natija – kontekst» modeli orqali tahlil qilib, dalil yiğiş jarayonining sifati yakuniy xulosa sifatiga bevosita ta'sir qilişini körsatadi.

Foyda sifati va foydani boşqariş muammosi P.M.Deçow, R.G.Sloan va A.P.Sweeney (1996) tadqiqotida empirik jihatdan asoslangan: ularning xulosasiga köra, foydani sun'iy oşirişga moyillik korporativ boşqaruvning zaifligi va taşqi moliyalaştirişga ehtiyoj bilan boğliq. M.S.Beasley (1996) direktorlar kengaşida mustaqil a'zolar uluşining ortişi moliyaviy hisobotni qasddan buzib körsatiş ehtimolini kamaytirişini isbotlagan. C.L.Becker va hammualliflar (1998) yuqori sifatli auditorlar tekşiradigan kompaniyalarda ixtiyoriy hisoblanmalar darajasi sezilarli darajada past ekanligini aniqlagan. P.M.Healy va J.M.Wahlen (1999) foydani boşqarişni rahbariyat tomonidan kasbiy mulohazadan foydalanib, hisobot foydalanuvçilarini çalğitiş maqsadida hisobotni özgartiriş sifatida izohlaydi. Amaliy jihatdan R.J.Elder va hammualliflar (2020) moliyaviy natijalar auditi tuşum va xarajatlar sikllari kesimida, nazorat testlari va mohiyatiga köra tekşiruv amallari uyğunligida taşkil etilişini asoslagan. COSO tahliliga köra, 1998–2007-yillarda AQŞ ommaviy kompaniyalarida aniqlangan moliyaviy hisobotni qasddan buzib körsatiş holatlarining qariyb 61 foizida tuşumni notöğri tan oliş usulidan foydalanilgan (Beasley et al., 2010).

Mahalliy olimlardan A.Z.Avloqulov (2024) auditor firibgarlik natijasida moliyaviy hisobotning muhim buzib körsatilişi riskini aniqlaşi va baholaşi lozimligini, içki nazorat tizimini baholaşda esa subyektning hisob siyosatida belgilangan qoidalarga qay darajada rioya qilinayotganini tekşiriş talab etilişini ta'kidlaydi. Muallifning keyingi tadqiqotida (Avloqulov, 2025) baholangan qiymatlardan asossiz yoki subyektiv foydalaniş auditorlik riskining oşişiga olib kelişi asoslangan. B.Xolikov (2022) auditorlik dalilini auditorlik fikri uçun asos bölgan xulosalarga erişişda auditor foydalangan ma'lumot sifatida ta'riflaydi. A.B.Şerimmatov (2024) moliyaviy natijalar auditining maqsadini taşkilot foyda va zararlarining işonçli aks etganligini, sof foydaning qonuniy taqsimlanganligi va foydalanilganligini aniqlaş sifatida belgilaydi. S.I.Muxamedova (2025) esa temir yöl korxonalarida daromadlar hisobi moliyaviy va boşqaruv hisobi nuqtayi nazaridan uyğunlaştirilmaganligi sababli içki moliyaviy nazorat va audit tizimlarini kuçaytiriş lozimligini asoslaydi.

Içki audit borasida K.B.Axmedjanov (2016) içki auditni «xöjalik yurituvçi subyektlarida moliyaviy-xöjalik faoliyati samaradorligini oşirişga qaratilgan obyektiv kafolat va maslahatlar beruvçi mustaqil tizim» sifatida, N.Ş.Abdiyeva (2023) «aksiyadorlik jamiyatida içki nazorat tizimining işonçliligi va samaradorligini baholaş, korxona risklarini boşqarişning muhim vositasi» sifatida, A.N.Törayev (2020) esa «xöjalik yurituvçi subyekt faoliyatining içida amalga oşiriladigan, işonçli va samarali nazorat tizimi mavjudligiga işonç hosil qilişga qaratilgan mustaqil baholaş funksiyasi» sifatida izohlaydi.

Körib çiqilgan ilmiy qaraşlarni qiyosiy tahlil qiliş şuni körsatadiki, xorijiy adabiyotda auditorlik sifati foyda sifati bilan uzviy boğlangan holda örganilgan bölsa, mahalliy tadqiqotlarda asosiy e'tibor içki nazorat, auditorlik dalillari va xulosaning taşkiliy-uslubiy masalalariga qaratilgan. Biroq temir yöl korxonalarida moliyaviy natijalar auditini faoliyat segmentlari kesimida riskka yönaltirilgan holda taşkil etiş hamda MHXS böyiça hisob mezonlarini AXS asosidagi auditorlik amallari bilan yagona tizimda muvofiqlaştiriş masalalari yetarliça tadqiq etilmagan. Bu esa mazkur maqolada hal etilişi lozim bölgan ilmiy böşliqni belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondaşuv, qiyosiy tahlil, abstrakt-mantiqiy fikrlaş, monografik kuzatuv, statistik tahlil, ekspert baholaş va iqtisodiy-matematik modellaştiriş usullaridan foydalanilgan. Axborot bazasini Özbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining auditorlik xizmatlari bozoriga oid ma'lumotlari, «Özbekiston temir yöllari» AJning moliyaviy hisobotlari va biznes-rejasi, ÖRQ-677-son Qonun hamda auditning xalqaro standartlari (XAS 230, 315, 320, 330, 500, 520, 540, 610, 700) taşkil etdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

W.R.Kneçel va hammualliflar modeliga köra, auditorlik sifati audit ötkaziladigan kontekstga – auditorlik bozorining salohiyati va mijozning faoliyat kölamiga bevosita boğliq. Şu nuqtayi nazardan, birinçi navbatda respublikada auditorlik xizmatlari bozorining holati örganildi (1-jadval).

1-jadval

Özbekiston Respublikasida auditorlik xizmatlari bozorining asosiy körsatkiçlari[1]

Körsatkiç	2022-yil	2023-yil	2024-yil	2025-yil	2025/2022, %
Auditorlik taşkilotlari soni	126	138	153	175	138,9
ötgan yilga nisbatan özgarişi	–	+12	+15	+22	x
Malaka sertifikatiga ega auditorlar soni, nafar	881	1 003	1 154	1 296	147,1
ötgan yilga nisbatan özgarişi, nafar	–	+122	+151	+142	x
Bitta taşkilotga töğri keladigan auditorlar soni, nafar	7,0	7,3	7,5	7,4	106,0

1-jadval ma'lumotlariga köra, 2022–2025-yillarda auditorlik taşkilotlari soni 126 tadan 175 taga (38,9 foizga), malaka sertifikatiga ega auditorlar soni esa 881 nafardan 1 296 nafarga (47,1 foizga) oşgan. Auditorlar sonining taşkilotlar soniga nisbatan tezroq ösişi bozorning sifat jihatidan mustahkamlanayotganidan dalolat beradi. Biroq bitta auditorlik taşkilotiga örtaça 7–8 nafar auditor töğri kelişi va bu körsatkiç 2025-yilda 7,4 nafarga pasaygani bozorning asosan kiçik taşkilotlardan iboratligini körsatadi. Bu holat «Özbekiston temir yöllari» AJ kabi yirik korxonalarning moliyaviy natijalarini tekşiriş imkoniyatiga ega, tarmoq tajribasi va xalqaro sertifikatlarga ega auditorlik jamoalari soni çeklanganligini anglatadi. Bu holat «Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali kabi yirik korxonalarning moliyaviy natijalarini tekşiriş imkoniyatiga ega, tarmoq tajribasi va xalqaro sertifikatlarga ega auditorlik jamoalari soni çeklanganligini anglatadi.

Moliyaviy natijalar auditini rejalaştirişda muhimlik darajasini töğri belgilaş hal qiluvçi ahamiyatga ega, çunki u tanlanma hajmini, tekşiruv çuqurligini va aniqlangan xatolarning auditorlik xulosasiga ta'sirini belgilaydi. XAS 320 ning A8-bandida foyda özgaruvçan bölgan hollarda boşqa asosiy körsatkiçlardan foydalaniş maqsadga muvofiqligi qayd etilgan. Jamiyat natijasi yillar kesimida keskin özgarib turgani (2023-yilda zarar, 2025-yilda foyda) sababli muhimlik darajasini sof tuşum asosida hisoblaş asosliroq hisoblanadi. Şu asosda umumiy muhimlik darajasi sof tuşumning 0,5 foizi, işçi muhimlik umumiy muhimlikning 60 foizi, valyuta kurs farqlari uçun maxsus muhimlik 50 foizi, aniq ahamiyatsiz xatolar çegarasi esa 5 foizi miqdorida belgilanişi taklif etildi.

Moliyaviy natijalar içki auditida segmentli integral risk mexanizmi. «Özbekiston temir yöllari» AJda moliyaviy natijalar içki auditini takomillaştiriş maqsadida temir yöl transporti korxonalarining infratuzilmasidan foydalaniş, xizmatlar körsatiş bilan boğliq faoliyat yönalişlarining tarmoqqa xos xususiyatlari, ular böyiça şakllanadigan daromadlar, xarajatlar va moliyaviy natijalar körsatkiçlarining beş yillik dinamikasi hamda içki nazorat muhitining holatini özaro boğliqlikda baholaş asosida «tarkibiy-riskka yönaltirilgan içki audit baholaş usuli» işlab çiqildi. Mazkur usulning ilmiy ahamiyati şundan iborat, unda «Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali moliyaviy natijalari korxona faoliyatining yakuniy natijasini ifodalovçi yagona umumlaşgan foyda yoki zarar körsatkiçi sifatidagina emas, balki uni şakllantiruvçi asosiy faoliyat yönalişlari kesimida şakllanadigan daromadlar, xarajatlar va moliyaviy natijalarning özaro boğliq tizimi sifatida kompleks tahlil qilinadi.

Temir yöl transporti korxonalarida moliyaviy natijalar içki auditini ötkazişning an'anaviy, barça obyektlarni bir xil darajada qamrab oluvçi umumiy tekşiruv yondaşuvidan taklif etilayotgan usulning tubdan farqi quyidagilarda namoyon böladi: birinçidan, çeklangan resurslarini içki audit risk darajasi yuqori bölgan tarkibiy böğinlarga maqsadli ravişda yönaltiriş; ikkinçidan, moliyaviy natijalar şakllaniş jarayonida sodir bölişi mumkin bölgan ehtimoliy buziliş va notöğri aks ettirişlarni dastlabki bosqiçlarda aniqlaş; uçinçidan, korxonada amal qilayotgan içki nazorat tizimining real samaradorlik darajasini xolisona baholaş; törtinçidan esa, korxona boşqaruv organlarini qaror qabul qiliş jarayonida zarur böladigan işonçli va dolzarb axborot-tahliliy materiallar bilan ta'minlaş imkonini beradi. Şu jihatdan, «tarkibiy-riskka yönaltirilgan içki audit baholaş usuli» «Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali moliyaviy natijalar içki auditi risklarni miqdoriy baholaşga asoslangan, risklarni oldindan aniqlaş va baholaşga yönaltirilgan yondaşuv orqali takomillaştiriş muhim ilmiy-amaliy mexanizmi hisoblanadi.

Auditorlik riski klassik yondaşuvda quyidagi uç tarkibiy qismning özaro köpaytmasi orqali ifodalanadi:

1 Muallif işlanmasi.

$$AudR=AjR\times NVR\times AnRAudR = AjR \times NVR \times AnRAudR =AjR \times NVR \times AnR$$

bu yerda:

AudR – auditorlik riski;

AjR – ajralmas risk; **NVR** – nazorat vositalari riski;

AnR – aniqlanmaslik riski.

Mazkur klassik model, mohiyatan, korxonaning yaxlit moliyaviy hisoboti darajasida qöllanilişga möljallangan bölib, u moliyaviy natijalarning içki tarkibiy tuzilişidagi risk darajasining bir xil emasligini inobatga olmaydi. Şu bois, uşbu usul «Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali moliyaviy hisobotiga emas, balki moliyaviy natijalar şakllanadigan har bir faoliyat tarkibiga moslaştirilib, quyidagi körinişda transformatsiya qilindi:

$$SIARs = MAjRs \times INRs \times AARsSIARs = MAjRs \times INRs \times AARsSIARs = MAjRs \times INRs \times AARs$$

bu yerda:

SIARs – s-segment böyiça segmentli integral audit riski;

MAjRs – s-segment böyiça moliyaviy natijaga xos ajralmas risk;

INRs – içki nazorat riski;

AARs – audit amallari orqali aniqlanmaslik riski;

s – yuk taşiş, yölovçi taşiş, infratuzilma xizmatlari, yordamçi xizmatlar va moliyaviy faoliyat segmentlari.

Ajralmas risk öz navbatida moliyaviy natijaga ta'sir etuvçi xususiy risklarning vaznli yiğindisi sifatida aniqlanadi:

$$SIAR_s = (W_1R_{daromad} + W_2R_{xarajat} + W_3R_{foyda} + W_4R_{debitor} + W_5R_{majburiyat}) \times INR_s \times AAR_sSIAR_s = (W_1R_{daromad} + W_2R_{xarajat} + W_3R_{foyda} + W_4R_{debitor} + W_5R_{majburiyat}) \times INR_s \times AAR_sSIAR_s = (W_1R_{daromad} + W_2R_{xarajat} + W_3R_{foyda} + W_4R_{debitor} + W_5R_{majburiyat}) \times INR_s \times AAR_s$$

bu yerda:

$R_{daromad}$ - daromadlarni tan oliş va moliyaviy hisobotda töliq aks ettiriş riski;

$R_{xarajat}$ - xarajatlarni notöğri tasniflaş yoki asossiz oşiriş riski;

R_{foyda} - sof foyda yoki zarar şakllanişida buzib körsatiş yuzaga keliş riski;

$R_{debitor}$ - debitorlik qarzlarining qaytmasligi yoki keçikib undirilişi riski;

$R_{majburiyat}$ - majburiyatlar va qarz yukining ortişi bilan boğliq risk;

W_1–W_5 - har bir risk omilining yakuniy moliyaviy natijaga ta'sir darajasini ifodalovçi, ekspert baholaş usuli asosida aniqlanadigan va $\sum W_i = 1$ şartini qanoatlantiruvçi vazn koeffitsiyentlari;

INR_s - s-segment böyiça içki nazorat samaradorligi riski;

AAR_s - s-segment böyiça içki auditor tomonidan aniqlanmaslik riski.

Mazkur modelning ilmiy ahamiyati şundaki, auditorlik riski faqat umumiy hisobot darajasida emas, balki moliyaviy natija şakllanadigan har bir segment böyiça aniqlanadi va bunda daromad, xarajat, foyda, debitorlik qarzlari hamda majburiyatlar bilan boğliq xususiy risklar ularning yakuniy moliyaviy natijaga ta'sir yuki darajasida hisobga olinadi. Bu içki audit resurslarini yuqori riskli yönalişlarga yönaltiriş, past riskli yönalişlarda esa ortiqça tekşiruv hajmini qisqartirişga xizmat qiladi.

3-jadval

«Özbekiston temir yöllari» AJda moliyaviy natijalar içki auditi uçun segmentli integral risk modeli[2]

Segment	Asosiy audit obyekti	Moliyaviy risk indikatori	Risk bahosi	Içki audit yondaşuvi
Yuk taşiş	Yuk taşişdan daromad va tannarx	Tuşum, tarif, yoqilği, lokomotiv xarajatlari, debitorlik qarzlari	SIAR1	Yuqori hajmli substantiv tekşiruv, şartnoma va tariflar auditi
Yölovçi taşiş	Yölovçi taşişdan daromad va zarar	Ijtimoiy tariflar, subsidiyalar, yönalişlar rentabelligi	SIAR2	Zarar keltiruvçi yönalişlar böyiça faktorli audit
Infratuzilma xizmatlari	Yöl, stansiya va infratuzilma xizmatlari	Amortizatsiya, ta'mirlaş, kapital siğim, xizmat haqi	SIAR3	Aktivlardan foydalaniş samaradorligi auditi
Yordamçi xizmatlar	Qöşimça va servis xizmatlari	Ombor, logistika, ijara, ekspeditorlik daromadlari	SIAR4	Daromadlarning töliq tan olinişi va şartnomalar auditi
Moliyaviy faoliyat	Foiz, kurs farqi, kredit va qarzlar	Foiz xarajatlari, valyuta riski, moliyaviy majburiyatlar	SIAR5	Qarz yuki va moliyaviy xarajatlar auditi

2 Muallif işlanmasi.

«Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali moliyaviy natijalar içki auditida risklarni baholaşni tizimli va izçil taşkil etiş maqsadida uni beş bosqiçda amalga oşiriş maqsadga muvofiq deb hisobladik. Mazkur bosqiçlar asosida «Özbekiston temir yöllari» AJda moliyaviy natijalarni şakllantiruvçi faoliyat yönalişlarini alohida tahlil qiliş, risk indikatorlarini aniqlaş, ularni miqdoriy baholaş, audit dasturini risk darajasiga moslaştiriş hamda yakuniy auditorlik xulosasini risk reytingi asosida şakllantirişni nazarda tutadi:

1-bosqiç. Segmentlarni ajratiş. Jamiyat faoliyati yuk taşiş, yölovçi taşiş, infratuzilma, yordamçi xizmatlar va moliyaviy faoliyat yönalişlariga ajratiladi.

2-bosqiç. Moliyaviy natija risk indikatorlarini belgilaş. Har bir yönaliş böyiça tuşum, xarajatlar siğimi, rentabellik, debitorlik qarzlari, qarz yuki, pul oqimi va zarar köriş ehtimoli aniqlanadi.

3-bosqiç. Integral risk bahosini hisoblaş. Har bir faoliyat yönalişi, tarkibiy bölinmalar böyiça risk past, örta va yuqori darajada baholanib, 0,33; 0,50; 1,00 koeffitsiyentlari orqali miqdorlaştiriladi.

4-bosqiç. Audit dasturini riskka moslaştiriş. Yuqori riskli yönalişlarda tekşiruv 70–100 foiz qamrovda, örta riskli segmentlarda tanlab tekşiriş, past riskli segmentlarda esa tahliliy amallar asosida audit ötkaziladi.

5-bosqiç. Içki audit xulosasini risk reytingi asosida şakllantiriş. Har bir segment böyiça «yaşil», «sariq», «qizil» risk zonalari belgilanadi va kuzatuv kengaşi hamda audit qömitasiga taqdim etiladi.

4-jadval

Moliyaviy natijalar içki auditi böyiça risklarni miqdoriy baholaş mezonlari[3]

Risk darajasi	Sifat bahosi	Miqdoriy koeffitsiyent	Içki audit yondaşuvi
Past risk	Moliyaviy oğişlar ahamiyatsiz, içki nazorat barqaror	0,33	Asosan tahliliy amallar va tanlab tekşiriş
Örta risk	Moliyaviy oğişlar mavjud, nazorat muhitida ayrim zaifliklar bor	0,50	Tanlab tekşiriş, hujjatli tekşiruv va tahliliy amallar uyğunligi
Yuqori risk	Zarar, xarajatlar siğimi, qarz yuki yoki nazorat zaifligi yuqori	1,00	Keng qamrovli substantiv tekşiruv, faktorli tahlil va nazorat testlari

Koeffitsiyentlar klassik köpaytma modelining talabidan kelib çiqib tanlangan: har bir tarkibiy qism 0 dan katta va 1 dan oşmaydigan hadda ifodalanadi, yuqori risk maksimal qiymat 1,00 bilan, örta risk uning yarmi (0,50), past risk esa uçdan biri (0,33) bilan baholanadi. Past riskka nol emas, balki 0,33 berilişi audit nazariyasida risk heç qaçon töliq yöqolmasligi bilan izohlanadi.

Segmentli-riskka yönaltirilgan model «Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali moliyaviy natijalar içki auditining nazariy va amaliy asoslarini sezilarli darajada kengaytiradi. Model moliyaviy natijalarni şakllantiruvçi omillarni segmentlar kesimida tahlil qiliş, auditorlik risklarini miqdoriy baholaş, içki nazorat zaifliklarini aniqlaş va audit dasturini risk darajasiga qarab differensiallaştiriş imkonini beradi. Natijada içki audit xizmati faqat xatolarni aniqlovçi nazorat instituti emas, balki zarar, ortiqça xarajat, qarz yukining oşişi va rentabellik pasayişi xavfini oldindan körsatuvçi strategik boşqaruv elementi sifatida xizmat qiladi.

MHXS va AXS talablarini muvofiqlaştiruvçi köp bosqiçli hisob-audit usuli. «Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali moliyaviy natijalar auditini takomillaştiriş maqsadida moliyaviy natijani şakllantiruvçi xöjalik operatsiyalarining iqtisodiy mazmuni, ularni MHXS talablari asosida tan oliş va baholaş mezonlari, tegişli auditorlik tasdiqlari, AXS asosida bajariladigan tekşiruv amallari hamda olingan auditorlik dalillarini yagona tizimda muvofiqlaştirişga asoslangan «köp bosqiçli hisob-audit muvofiqligini baholaş usuli» taklif etiladi.

Mazkur usulning asosiy xususiyati moliyaviy natijalar auditini faqat alohida daromad va xarajat moddalarining töğriligini tekşirişga qaratmasdan, ularning şakllanişidagi iqtisodiy operatsiyadan boşlab yakuniy sof foyda körsatkiçigaça bölgan hisob jarayonini uzluksiz auditorlik dalillari bilan qamrab olişdan iborat.

3 Muallif işlanmasi.

Bunda moliyaviy natijalar auditini taşkil etişning uçta özaro boğliq uslubiy yönalişi ajratiladi: hisob darajasi – xöjalik operatsiyalarini tan oliş, baholaş, tasniflaş va hisobotda aks ettirişning MHXS talablariga muvofiqligini aniqlaş; auditorlik darajasi – moliyaviy natijalarni şakllantiruvçi hisob obyektlari böyiça auditorlik tasdiqlarini tekşiriş, yetarli va tegişli dalillarni şakllantiriş hamda tahliliy baholaş; natijaviy daraja – aniqlangan buzib körsatişlarning soliqqa tortilgunga qadar foyda, foyda soliği va sof moliyaviy natijaga ta'sirini umumlaştiriş hamda auditorlik fikrini asoslaş.

Uşbu uç darajaning özaro boğliqligi ilmiy yangilikning markaziy ğoyasini taşkil etadi. Ya'ni moliyaviy natijalar auditida buxgalteriya hisobi va audit jarayonlari mustaqil axborot tizimlari sifatida emas, balki yagona moliyaviy natijaning şakllanişini turli mezonlar asosida baholovçi özaro boğlangan jarayonlar sifatida qaraladi.

Temir yöl transporti korxonalarida moliyaviy natijalar auditining muhim xususiyati şundaki, yakuniy foyda körsatkiçi turli iqtisodiy tabiatga ega operatsiyalarning umumlaştirilgan natijasi hisoblanadi. Misol tariqasida, yuk taşiş xizmatlaridan olinadigan tuşumning tegişli hisobot davriga mansubligi tamoyiliga nomuvofiq tan olinişi, ekspluatatsion xarajatlarning iqtisodiy mazmuniga zid ravişda kapitallaştirilişi, amortizatsiya ajratmalarining belgilangan hisob baholari asosida töğri hisoblanmasligi hamda foiz xarajatlarining iqtisodiy mazmuniga muvofiq tasniflanmasligi turli hisob obyektlarida yuzaga keluvçi tafovutlar hisoblansa-da, ularning har biri yakuniy moliyaviy natijaning şakllanişi va moliyaviy hisobotda haqqoniy aks ettirilişiga bevosita ta'sir körsatadi.

Şu sababli tadqiqot işida moliyaviy natijalarni şakllantiruvçi operatsiyalarni auditorlik tekşiruvining boşlanğiç obyekti sifatida belgilaş, har bir operatsiya böyiça tegişli MHXS talabini aniqlaş va uşbu talabga muvofiq auditorlik tasdiqlarini tekşiriş taklif etiladi.

5-jadval

«Özbekiston temir yöllari» AJda moliyaviy natijalar auditida hisob va auditorlik jarayonlarini özaro muvofiqlaştiriş matritsasi[4]

Moliyaviy natija elementi	MHXS böyiça hisob mezoni	Asosiy auditorlik tasdiği	AXS asosida tekşiriş yönalişi	Yakuniy natijaga ta'siri
Yuk va yölovçi taşişdan tuşum	MHXS 15 – bajariş majburiyatiga muvofiq tuşumni tan oliş	Sodir böliş, töliqlik, davriy mansublik, aniqlik	XAS 315, 330, 500 – taşiş hujjatlari va hisob ma'lumotlarini soliştiriş	Tuşum va soliqqa tortilgunga qadar foyda
Savdo debitorlik qarzlari böyiça kredit zararlari	MHXS 9 – kutilayotgan kredit zararlarini baholaş	Baholaş va aniqlik	XAS 500, 540 – hisob baholari va asoslovçi ma'lumotlarni tekşiriş	Qadrsizlaniş xarajati va foyda
Ekspluatatsion xarajatlar	Iqtisodiy mazmuniga muvofiq tan oliş va tasniflaş	Töliqlik, sodir böliş, davriy mansublik, tasniflaş	XAS 330, 500, 520 – xarajat hujjatlari va dinamikasini tekşiriş	Operatsion foyda
Ijara bilan boğliq xarajatlar	MHXS 16 – foydalaniş huquqi aktivi amortizatsiyasi va ijara majburiyati foizlari	Aniqlik, baholaş, tasniflaş	XAS 500, 540 – ijara şartnomalari va hisob-kitoblarni tekşiriş	Operatsion va moliyaviy natija
Rezervlar	BHXS 37 – tan oliş va baholaş mezonlari	Töliqlik, baholaş	XAS 500, 540 – majburiyat va hisob baholarini tekşiriş	Xarajatlar va foyda
Foyda soliği	BHXS 12 – joriy va keçiktirilgan soliq	Töliqlik, baholaş, aniqlik	XAS 500, 540 – soliq hisob-kitoblari va vaqtinçalik farqlarni tekşiriş	Sof foyda
Yakuniy moliyaviy natija	Barça tegişli hisob natijalarini umumlaştiriş	Aniqlik, tasniflaş va taqdim etiş	XAS 520, 700 – umumiy tahliliy baholaş va auditorlik fikri	Hisobotdagi foyda yoki zarar

Jadvaldagi yondaşuv moliyaviy natijalar auditining faqat alohida sçyotlar böyiça tekşiruvini emas, balki buxgalteriya hisobida qöllanilgan tan oliş va baholaş mezonlarining auditorlik dalillari bilan tasdiqlanişini nazarda tutadi.

«Özbekiston temir yöllari» AJ, yuk taşişdan olingan tuşumni tekşirişda faqat şartnoma va hisobvaraq-faktura mavjudligini aniqlaş yetarli emas. Auditor MHXS 15 talablari asosida xizmat böyiça bajariş majburiyati qaçon va qanday darajada bajarilganini, tegişli tuşum qaysi hisobot davrida tan olinişi lozimligini ham baholaydi. Uşbu baholaş AXS 500 asosida olingan dalillar bilan tasdiqlanadi va AXS 520 böyiça tahliliy amallar bilan töldiriladi.

4 Muallif işlanmasi.

Şu bilan birga, savdo debitorlik qarzlari böyiça kutilayotgan kredit zararlarini baholaşda tuşumni tan olişning töğriligi va debitorlik qarzining keyingi baholanişi bir-biridan ajratiladi. Tuşumning töğri tan olinişi debitorlik qarzining töliq undirilişini anglatmaydi. Şuning uçun MHXS 9 asosida şakllantirilgan kredit zararlari bahosi alohida auditorlik tekşiruvidan ötkaziladi.

Moliyaviy natijalar auditi davomida aniqlangan buzib körsatişlarni faqat alohida hisob obyektlari doirasida qayd etiş bilan çeklanmasdan, ularning yakuniy moliyaviy natijaga ta'sirini izçil kuzatiş zarur. Bunda har bir muhim aniqlangan tafovut uçun uning kelib çiqiş manbasi, tegişli hisob obyekti, auditorlik dalili, moliyaviy natijaga ta'sir yönalişi va taklif etiladigan tuzatiş örtasidagi boğliqlik hujjatlaştiriladi.

«Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi korxonalarida yuk taşiş xizmatidan tuşumning notöğri hisobot davrida tan olinişi joriy davr daromadlarini, soliqqa tortilgunga qadar foydani va tegişli soliq oqibatlarini özgartirişi mumkin. Xuddi şuningdek, asosiy vositalar böyiça amortizatsiyaning notöğri hisoblanişi ekspluatatsion xarajatlar va foyda körsatkiçlariga ta'sir qiladi.

Taklif etilayotgan usulni «Özbekiston temir yöllari» AJ va uning tarkibidagi «Özbekiston temir yöllari» AJ «Toşkent yölovçi vagonlarini quriş va ta'mirlaş zavodi» AJ, «Temiryölinfratuzilma» AJ Temir yöl monitoringi va diagnostika markazi» filiali, «Temiryölinfratuzilma» AJ «Toşkent mintaqaviy temir yöl uzeli» filiali Toşkent temir yöl masofasi filiali korxonalari amaliyotida qöllaş jarayonida bajarilgan auditorlik amallari va ularning natijalari AXS 230 «Auditorlik hujjatlaştirişi» talablariga muvofiq rasmiylaştiriladi. Bunda har bir aniqlangan buzib körsatişning kelib çiqiş manbasi, unga sabab bölgan xöjalik operatsiyasi, tegişli hisob obyekti, olingan auditorlik dalillari hamda mazkur buzib körsatişning moliyaviy natija körsatkiçlariga ta'siri özaro boğliq holda hujjatlaştiriladi. Bu esa dastlabki xöjalik operatsiyasidan yakuniy auditorlik bahosigaça bölgan tekşiruv natijalarining izçilligini ta'minlaş, aniqlangan tafovutlarning soliqqa tortilgunga qadar foyda va sof moliyaviy natijaga ta'sirini asoslaş hamda auditorlik fikrini şakllantirişda foydalanilgan dalillarni tizimli ravişda umumlaştiriş imkonini beradi.

Natijada moliyaviy natijalar auditini alohida daromad va xarajat moddalarini tekşirişga asoslangan yondaşuvdan ularning MHXS talablariga muvofiq şakllanişi, auditorlik dalillari bilan tasdiqlanişi hamda aniqlangan buzib körsatişlarning yakuniy moliyaviy natijaga ta'sirini yagona axborot zanjirida baholaşga asoslangan kompleks audit tizimiga ötkaziş imkoniyati yaratiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari asosida temir yöl transporti korxonalarida moliyaviy natijalar auditini xalqaro standartlar asosida takomillaştiriş böyiça quyidagi xulosa va takliflar şakllantirildi:

1. Ilmiy yondaşuvlar umumlaştirilib, moliyaviy natijalar auditi xöjalik yurituvçi subyektning hisobot davrida şakllangan daromadlari, xarajatlari, foyda yoki zarari hamda ularni moliyaviy hisobotda aks ettiriş jarayonini mustaqil, xolis va professional tarzda tekşirişga qaratilgan auditorlik faoliyati turi sifatida ta'riflandi.

2. 2022–2024-yillarda auditorlik taşkilotlari soni 21,4 foizga, auditorlar soni 31,0 foizga oşgan bölsa-da, bitta taşkilotga örtaça 7,5 nafar auditor töğri kelişi yirik korxonalarni tekşiriş salohiyati çeklanganini körsatadi. Yuk aylanmasining 51,3 foizi xalqaro taşişlar hissasiga töğri kelişi tuşumni davrlarga ajratiş, xorijiy kontragentlardan tasdiqnomalar oliş va kurs farqlarini qayta hisoblaşni moliyaviy natijalar auditining majburiy elementiga aylantiradi.

3. Moliyaviy natijalar içki auditida risk indikatorlari va segmentli integral risk bahosi (SIAR) asosida audit dasturini şakllantiriş hamda tekşiruv natijalarini «yaşil», «sariq» va «qizil» reyting böyiça umumlaştirişning beş bosqiçli mexanizmi işlab çiqildi. Risklarni 0,33; 0,50 va 1,00 koeffitsiyentlari asosida baholaş içki audit resurslarini yuqori riskli segmentlarga maqsadli taqsimlaş imkonini beradi.

4. Moliyaviy natijalarning MHXS böyiça hisob mezonlarini AXS asosidagi auditorlik amallari va dalillari bilan muvofiqlaştiruvçi hamda aniqlangan buzib körsatişlarning soliqqa tortilgunga qadar foyda, foyda soliği va sof foydaga ta'sirini baholovçi köp bosqiçli hisob-audit muvofiqligini baholaş usuli va hisob-audit matritsasi taklif etildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RÖYXATI

1. Özbekiston Respublikasining 2021-yil 25-fevraldagi «Auditorlik faoliyati töğrisida»gi ÖRQ-677-son Qonuni. https://lex.uz/docs/-5307886?ONDATE=12.02.2025

2. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi «Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga ötiş böyiça qöşimça çora-tadbirlar töğrisida»gi PQ-4611-son qarori. https://lex.uz/docs/-4746047

3. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-oktabrdagi «Özbekiston Respublikasi temir yöl transporti sohasini tubdan isloh qiliş çora-tadbirlari töğrisida»gi PQ-329-son qarori. https://lex.uz/docs/-6631602?ONDATE=11.10.2023%2000

4. Özbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 11-apreldagi «Özbekiston Respublikasi hududida qöllaş uçun auditning xalqaro standartlarini tan oliş tartibi töğrisidagi nizomni tasdiqlaş haqida»gi 171-son qarori. https://lex.uz/docs/-5952173
5. Şeremet A.D., Suyts V.P. Audit: uçebnik. – 5-e изд. – Москва: INFRA-M, 2006. – 448 c.
6. Panina I.V., Korobeynikova L.S., Komendenko S.N. Основы аудита: учебник. – Воронеж: Издательский дом ВГУ, 2023. – 379 с.
7. Kazakova N.A., Polisyuk G.B. va boşq. Audit: учебник-практикум. – Москва: Юрайт, 2015. – 385 с.
8. Xaxonova N.N., Xaxonova I.I., Bogataya I.N. Audit: учебное пособие. – Москва: РИОР, ИНФРА-М, 2016. – 384 с.
9. Elder R.J., Beasley M.S., Hogan C.E., Arens A.A. Auditing and Assurance Services: International Perspectives. – 17th ed. – Harlow: Pearson, 2020.
10. Beasley M.S., Carcello J.V., Hermanson D.R., Neal T.L. Fraudulent Financial Reporting: 1998–2007. – New York: COSO, 2010.
11. DeAngelo L.E. Auditor size and audit quality // Journal of Accounting and Economics. – 1981. – Vol. 3, No. 3. – P. 183–199.
12. Francis J.R. What do we know about audit quality? // The Britiş Accounting Review. – 2004. – Vol. 36, No. 4. – P. 345–368.
13. DeFond M., Zhang J. A review of arçival auditing researç // Journal of Accounting and Economics. – 2014. – Vol. 58, No. 2–3. – P. 275–326.
14. Kneçel W.R., Krişnan G.V., Pevzner M., Şefçik L.B., Velury U.K. Audit quality: Insights from the academic literature // Auditing: A Journal of Practice & Theory. – 2013. – Vol. 32, Suppl. 1. – P. 385–421.
15. Deçow P.M., Sloan R.G., Sweeney A.P. Causes and consequences of earnings manipulation // Contemporary Accounting Researç. – 1996. – Vol. 13, No. 1. – P. 1–36.
16. Beasley M.S. An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud // The Accounting Review. – 1996. – Vol. 71, No. 4. – P. 443–465.
17. Becker C.L., DeFond M.L., Jiambalvo J., Subramanyam K.R. The effect of audit quality on earnings management // Contemporary Accounting Researç. – 1998. – Vol. 15, No. 1. – P. 1–24.
18. Healy P.M., Wahlen J.M. A review of the earnings management literature and its implications for standard setting // Accounting Horizons. – 1999. – Vol. 13, No. 4. – P. 365–383.
19. Semikolennyx N.V. Методики аудита финансовых результатов от обычных видов деятельности // Вектор экономики. – 2022. – № 9. – С. 17–27.
20. Avlokulov A.Z. Auditorlik tekşiruvlarida içki nazorat tizimini baholaşning uslubiy masalalari // Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi ilmiy jurnali. – 2024. – 4-jild, maxsus son. – B. 86–91.
21. Avlokulov A.Z. Moliyaviy hisobot auditida baholangan qiymatlar böyiça dalillar töplaş yönalişlari // Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi ilmiy jurnali. – 2025. – 5-jild, 3-son. – B. 1–6.
22. Xolikov B. Auditorlik dalillarini şakllantiriş va umumlaştiriş xususiyatlari // Xalqaro moliya va hisob ilmiy elektron jurnali. – 2022. – № 2. – B. 1–16.
23. Şerimmatov A.B. Davlat sektorida moliyaviy natijalar auditini rejalaştiriş va taşkil etiş masalalari // Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi ilmiy jurnali. – 2024. – 4-jild, 3-son. – B. 198–203.
24. Muxamedova S.I. Temiryöl transport korxonalarida yuk va yölovçi taşiş xizmatlaridan olinadigan daromadlar hisobini takomillaştiriş // Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi ilmiy jurnali. – 2025. – 5-jild, 8-son. – B. 24–34.
25. Axmedjanov K.B. Iqtisodiyotni modernizatsiya qiliş şaroitida içki audit metodologiyasini takomillaştiriş: iqtisodiyot fanlari doktori dissertatsiyasi avtoreferati. – Toşkent, 2016.
26. Abdiyeva N.Ş. Aksiyadorlik jamiyatlarida içki audit metodologiyasini takomillaştiriş: iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toşkent, 2023.
27. Törayev A.N. Xöjalik yurituvçi subyektlarda içki auditni taşkil etiş va uning uslubiyatini takomillaştiriş: iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi. – Toşkent, 2020.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 11/1

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz